

(S)

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. spalio 18 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Gražinos Davidonienės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja), Donato Šerno ir Algirdo Taminsko,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **atsakovo S. S.** kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 27 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės valstybės įmonės Turto banko ieškinį atsakovams uždarajai akcinei bendrovei „Fishelson“ ir S. S. dėl skolos priteisimo, trečiasis asmuo, nepareiškiantis savarankiškų reikalavimų, ieškovės pusėje viešojo įstaiga Inovacijų agentūra (buvęs pavadinimas viešojo įstaiga Lietuvos verslo paramos agentūra).

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl proceso teisės normų, reglamentuojančių šalies, dėl kurios priimtas sprendimas už akių, teisę apskusti sprendimą, priimtą formalus įrodymų vertinimo pagrindu, ir jo peržiūrėjimo pagrindus, bei materialiosios teisės normų, reglamentuojančių bendrovės vadovo atsakomybę kreditoriui, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė prašė priteisti solidariai iš atsakovų UAB „Fishelson“ ir S. S. 45 613,17 Eur skolos ir 6 proc. metines procesines palūkanas.
3. Ieškovė nurodė, kad 2014 m. rugsėjo 19 d. finansavimo ir administravimo sutarties pagrindu atsakovei UAB „Fishelson“ buvo suteiktos lėšos projektui „UAB „Fishelson“ paslaugų eksporto pradžia“ įgyvendinti. VšĮ Lietuvos verslo paramos agentūra (toliau – ir Agentūra) nustatė ES finansinės paramos, suteiktos atsakovei, naudojimo pažeidimus ir informavo Lietuvos Respublikos ūkio ministeriją, ši 2017 m. rugsėjo 26 d. raštu pranešė atsakovei UAB „Fishelson“ apie sutarties nutraukimą, o 2017 m. lapkričio 3 d. įsakymu pareikalavo grąžinti 42 650,99 Eur ES fondų suteiktas lėšas, sumokėti Europos Komisijos nustatyto dydžio metines palūkanas bei finansų ministro nustatytus delspinigius už kiekvieną uždelstą dieną. Ūkio ministerija reikalavimo teises į UAB „Fishelson“ skolą perleido VĮ Turto bankui. Perėmęs reikalavimo teises, VĮ Turto bankas papildomai apskaiciavo 1256,13 Eur delspinigių ir 98,51 Eur palūkanų.
4. Atsakovė skolos nepadengė, taip pat neatsakė į pateiktą ieškovės raštą. Dėl to ieškovė kreipėsi į teismą, prašydama šią skolą priteisti iš abiejų atsakovų. Ieškovė nurodė, kad atsakovas S. S., nuo 2016 m. balandžio 14 d. būdamas UAB „Fishelson“ vadovas, pažeidė Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 19 straipsnio 8 dalyje ir Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 2.87 straipsnyje nustatytą bendrąją pareigą veikti išimtinai juridinio asmens interesais, dėl tokių jo veiksmų įmonė bei jos kreditorė VĮ Turto bankas patyrė žalą, todėl šią žalą jis privalo atlyginti solidariai.
5. Kadangi atsakovai per teismo nustatytą terminą nepateikė atsiliepimo į pareikštą ieškinį, ieškovė prašė priimti sprendimą už akių, tai Vilniaus apygardos teismas 2018 m. rugsėjo 7 d. sprendimu už akių ieškinį tenkino iš dalies, priteisė ieškovei iš atsakovės UAB „Fishelson“ ir subsidiariai iš atsakovo S. S. 45 613,17 Eur skolos ir 5 procentų dydžio metines palūkanas nuo priteistos 45 613,17 Eur sumos nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo; kitą ieškinio dalį atmetė. Sprendimui įsiteisėjus, byloje 2018 m. spalio 8 d. išduoti vykdomieji raštai ieškovei, 2018 m. spalio 11 d. – Valstybinei mokesčių inspekcijai prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – VMI). 2018 m. gruodžio 21 d. VMI grąžino į bylą dėl atsakovės UAB „Fishelson“ išduotą vykdomąjį raštą kaip visiškai įvykdytą.
6. Atsakovas S. S. 2022 m. lapkričio 17 d. pateikė pareiškimą dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo, prašydamas atnaujinti praleistą terminą pareiškimui dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo pateikti, panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2018 m. rugsėjo 7 d. sprendimą už akių ir atnaujinti bylos nagrinėjimą iš esmės.
7. Pareiškime atsakovas nurodė, kad jis nežinojo apie pradėtą procesą, nes nuo 2008 m. gyvena Ukrainoje. Apie Vilniaus apygardos teismo 2018 m. rugsėjo 7 d. sprendimą už akių sužinojo 2022 m. rugsėjo 22 d. iš antstolio. Atsakovas pažymėjo, kad Finansavimo ir administravimo sutartis buvo sudaryta tuomet, kai jis dar neturėjo jokių ryšių su UAB „Fishelson“. Tuo metu bendrovė turėjo vienintelį akcininką – J. R., bendrovės vadovu buvo A. P. Atsakovas, 2016 m. balandžio 14 d. įgijęs UAB „Fishelson“ akcijas ir tapęs šios bendrovės vadovu, nebuvo informuotas nei apie minėtą sutartį, nei apie vykdomą projektą. 2015 m. UAB „Fishelson“ finansinės atskaitomybės dokumentuose neužfiksuotos jokios gautos paramos lėšos, o 2014 m. finansinė atsakomybė atsakovui nebuvo pateikta, ji nėra viešai prieinama. Byloje nenustatyta, kad atsakovas sąmoningai veikė prieš paramos lėšas išmokėjusią Agentūrą, todėl nebuvo pagrindo konstatuoti atsakovo neteisėtus veiksmus, kaltę ir priežastinį ryšį ir taikyti jam civilinę atsakomybę.

8. 2022 m. lapkričio 21 d. rezolucija teismas atnaujino terminą atsakovo S. S. pareiškimui dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo pateikti ir priimti jį nagrinėti.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

9. Vilniaus apygardos teismas 2023 m. sausio 3 d. nutartimi netenkino atsakovo S. S. pareiškimo dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo, priteisė iš atsakovo 5,20 Eur išlaidų atlyginimo valstybės naudai.
10. Teismas nustatė, kad nepavyko įteikti procesinių dokumentų nei atsakovo S. S. deklaruotos gyvenamosios vietos, nei jo darbovietės adresais. Nesant duomenų apie kitą atsakovo gyvenamąją ar darbo vietą, atsakovui ieškinio ir jo priedų kopijos bei teismo pranešimas dėl atsiliepimo pateikimo buvo įteikti Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 123 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka – procesinius dokumentus antrą kartą siunčiant jo deklaruotos gyvenamosios vietos adresu (duomenys neskelbtini), ir laikant juos įteiktais praėjus 30 dienų nuo pranešimo apie įteiktinus procesinius dokumentus palikimo atsakovui deklaruotoje gyvenamojoje vietoje. Pranešimas atsakovui paliktas 2018 m. birželio 8 d., tai procesiniai dokumentai buvo laikomi jam įteiktais 2018 m. liepos 8 d. Kadangi atsakovas per teismo nustatytą 20 dienų terminą nepateikė tinkamai įforminto atsiliepimo į pareiktą ieškinį, o ieškovė prašė priimti sprendimą už akių, tai teismas nusprendė, jog yra visi CPK 142 straipsnio 4 dalyje, 285 straipsnyje nurodyti pagrindai priimti sprendimą už akių.
11. Teismas nepripažino, kad aplinkybė, jog atsakovas nuo 2018 m. birželio 13 d. deklaravo savo išvykimą į Ukrainą, turi esminę reikšmę tinkamam atsakovo informavimui apie bylą konstatuoti, nes procesiniai dokumentai net tris kartus jam buvo išsiųsti jo deklaruotos gyvenamosios vietos adresu dar iki išvykimo į kitą valstybę deklaravimo (du kartus siunčiant ieškinį ir vieną kartą ieškovės atskirąjį skundą dėl nutarties netaikyti laikinųjų apsaugos priemonių).
12. Teismas nustatė ir tai, kad procesiniai dokumentai 2018 m. birželio 7 d. (dar iki sprendimo byloje priėmimo) buvo išsiųsti atsakovei UAB „Fishelson“ per Elektroninių paslaugų portalą (toliau – EPP), taip pat 2018 m. rugsėjo 10 d. atsakovams per EPP buvo išsiųstos byloje priimto sprendimo patvirtintos kopijos. Kadangi atsakovė UAB „Fishelson“ turėjo aktyvią EPP paskyrą ir atsakovas S. S. ją administravo, paskutinį kartą prie jos prisijungė 2019 m., tai teismas pripažino labiau tikėtina tai, jog atsakovui, kaip UAB „Fishelson“ vadovui, buvo žinoma tiek apie iškeltą civilinę bylą, tiek apie byloje priimtą sprendimą.
13. Teismas nurodė, kad atsakovas 2016 m. balandžio 14 d. įsigijo UAB „Fishelson“ akcijas ir tapo šios bendrovės vadovu, nuo to momento visa atsakomybė už bendrovės veiklą teko būtent jam. Agentūra pažeidimo procedūrą dėl netinkamo projekto įgyvendinimo pradėjo 2017 m. birželio 23 d., kai bendrovei vadovavo būtent atsakovas. Iš pažeidimo tyrimo išvados matyti, kad prieš tai su bendrove buvo bandoma susisiekti įvairiais būdais (2017 m. vasario 2 d. ir 2017 m. birželio 5 d. elektroniniais laiškais, 2017 m. birželio 1 d. registruotu paštu, 2017 m. birželio 16 d., 2017 m. birželio 16 d. atlikta neplaninė patikra bendrovės registruotu buvėnės adresu: Šalčininkų r. sav., Dieveniškės, Naujoji g. 8, bei kitu projekte nurodytu adresu: Vilnius, Konstitucijos pr. 23), tačiau minėtais adresais bendrovė ir jos valdymo organai nerasti. 2017 m. liepos 4 d. ir pakartotinai 2017 m. rugpjūčio 3 d. buvo siunčiami bendrovei raštai dėl paaiškinimų ir dokumentų pateikimo, tačiau į juos niekas neatsiliepė. Teismo vertinimu, nagrinėjamu atveju būtent atsakovui S. S. kaip bendrovės vadovui, o ne ankstesniems vadovams tenka atsakomybė už įstatyme nustatytų pareigų nevykdymą. Atsakovas bendrovės vadovo pareigas ėjo iki 2019 m. rugpjūčio 16 d., todėl būtent jam kilo pareiga užtikrinti tinkamą bendrovės veiklos ir prievolių vykdymą, o jei tam buvo būtina išsiaiškinti ar išsireikalausiti tam tikrus dokumentus iš buvusių vadovų, – imtis atitinkamų veiksmų bendrovės interesams užtikrinti. Byloje nėra jokių duomenų, kad atsakovas vykdė savo kaip UAB „Fishelson“ vadovo pareigas, atsakovas tokių aplinkybių neįrodinėjo, todėl teismas nusprendė, kad atsakovas S. S. pareiškime nepateikė argumentų ir (ar) įrodymų, galinčių turėti įtakos priimto sprendimo už akių teisėtumui ir pagrįstumui, bei nepaneigė teismo sprendime už akių padarytų išvadų.
14. Lietuvos apeliacinis teismas, išnagrinėjęs bylą pagal atsakovo atskirąjį skundą, 2023 m. vasario 27 d. nutartimi Vilniaus apygardos teismo 2023 m. sausio 3 d. nutartį paliko nepakeistą.
15. Teismas padarė išvadą, kad pirmosios instancijos teismas, siekdamas įteikti atsakovui procesinius dokumentus, išnaudojo visas prieinamas protingas priemones, todėl byloje pagrįstai laikyta, jog procesiniai dokumentai jam įteikti tinkamai. Pirmosios instancijos teismo nutartyje pagrįstai konstatuota ir tai, kad UAB „Fishelson“ turėjo aktyvią EPP paskyrą ir atsakovas S. S. ją administravo, paskutinį kartą prie jos prisijungė 2019 m., todėl labiau tikėtina, jog jam, kaip UAB „Fishelson“ vadovui, buvo žinoma apie iškeltą civilinę bylą. Atskirajame skunde pripažįstama, kad atsakovas, bandydamas išmokyti naudotis EPP paskyra, buvo prie jos prisijungęs, tačiau nesėkmingai, todėl negalima daryti išvados, jog jis matė jam skirtus procesinius dokumentus. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, šis argumentas nėra įtikinamas ir nepaneigia teismo išvados.
16. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, byloje nustatytos aplinkybės sudarė pagrindą konstatuoti, kad yra visos būtinos sąlygos taikyti atsakovui kaip tuomečiam UAB „Fishelson“ vadovui subsidiariją civilinę atsakomybę. Pirmosios instancijos teismo 2018 m. rugsėjo 7 d. sprendime už akių teisingai nurodyta, kad atsakovas S. S. turėjo atidžiai ir atsakingai įvertinti jo vadovaujamos bendrovės sutartimi prisiimtus įsipareigojimus, vadovaudamas bendrovei, privalėjo dėti visas pastangas, kad sutartiniai įsipareigojimai būtų vykdomi tinkamai ir laiku, sutartinių įsipareigojimų įvykdymo neužtikrinimas reiškia, kad atsakovas, kaip bendrovės vadovas, akivaizdžiai netinkamai vykdė vadovo pareigas, pažeidė bendrovės kreditorės interesus, ir tai lėmė žalos ieškovei atsiradimą. Atsakovas nepateikė įrodymų, kurie paneigtų byloje nustatytas aplinkybes dėl jo vadovavimo UAB „Fishelson“ laikotarpiu padarytų pažeidimų, lėmusių žalą atsiradimą ieškovei.
17. Nors atsakovas nurodė, kad byloje nenustatyta aplinkybė, jog atsakovė UAB „Fishelson“ negali patenkinti ieškovės reikalavimo, tačiau bylos duomenys leidžia daryti išvadą, jog per daugiau kaip ketverius metus nepavyko išieškoti iš atsakovės UAB „Fishelson“ visos priteistos sumos, antstolis nėra grąžinęs teismui įvykdyto vykdomojo rašto.
18. Taigi, apeliacinės instancijos teismo vertinimu, atskirajame skunde nurodyti atsakovo argumentai nepaneigia skundžiamoje pirmosios instancijos teismo nutartyje padarytos išvados, kad atsakovas pareiškime dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo nepateikė tokių argumentų ir (ar) įrodymų, kurie galėtų turėti įtakos priimto sprendimo už akių teisėtumui ir pagrįstumui.
19. Kadangi šiuo atveju nėra nė vienos iš CPK 288 straipsnio 4 dalyje nurodytų aplinkybių, kurios sudarytų pagrindą panaikinti 2018 m. rugsėjo 7 d. sprendimą už akių ir atnaujinti bylos nagrinėjimą, tai apeliacinės instancijos teismas nusprendė, jog pirmosios instancijos teismas pagrįstai atmetė pareiškimą dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

20. Kasaciniu skundu atsakovas S. S. prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2023 m. sausio 3 d. nutartį ir Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 27 d. nutartį ir perduoti žemesnės instancijos teismui iš naujo spręsti atsakovo pareiškimą dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:

20.1. CPK 288 straipsnio 4 dalyje nustatytos aplinkybės, dėl kurių panaikinamas sprendimas už akių ir atnaujinamas bylos nagrinėjimas,

yra alternatyvios. Teismui nustačius bent vieną iš jų, t. y. arba šalies pareiškime nurodyti įrodymai gali turėti įtakos priimto sprendimo už akių teisėtumui ir pagrįstumui, arba byloje negalėjo būti priimtas sprendimas už akių, byloje priimtas sprendimas už akių turi būti panaikintas, o bylos nagrinėjimas – atnaujintas. Atsakovas kasacinį skundą grindžia CPK 288 straipsnio 4 dalies 1 punkte nurodyta aplinkybe, kad atsakovo pareiškime nurodyti įrodymai gali turėti ar turi įtakos sprendimo už akių teisėtumui ir pagrįstumui.

20.2. Teismai netinkamai aiškino ir taikė juridinio asmens organo nario atsakomybės už fiduciarinių pareigų pažeidimą instituto normas (CK 2.87 straipsnio 7 dalis) ir tiesioginio kreditoriaus ieškinio juridinio asmens valdymo organui instituto normas (CK 6.263 straipsnio 1 dalis). CK 2.87 straipsnio 7 dalies norma nustato juridinio asmens organų nario atsakomybę už fiduciarinių pareigų pažeidimą. Minėta juridinio asmens organų nario atsakomybė nustatyta tik pačiai bendrovei, bet ne jos kreditoriams (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 26 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-7-30-969/2021). Tai reiškia, kad juridinio asmens kreditorius neturi teisės reikšti reikalavimų juridinio asmens vadovui remdamasis fiduciarinių pareigų, nustatytų CK 2.87 straipsnio ir kituose teisės aktuose, pažeidimu. Nagrinėjamu atveju atsakovo neteisėti veiksmai buvo grindžiami fiduciarinių pareigų pažeidimu, o teismas, priimdamas sprendimą už akių, konstatavo būtent fiduciarinių pareigų netinkamą vykdymą. Kreditorius gali pareikšti tiesioginį ieškinį bendrovės vadovams ar dalyviams tik dviem atvejais: 1) kai šie subjektai padaro tiesioginę žalą kreditoriui (CK 6.263 straipsnio pagrindu), jų veiksmai nukreipti į konkretaus kreditoriaus teisių pažeidimą, veiksnių neteisėtumas pasireiškia specifiskai, tik konkretaus kreditoriaus atžvilgiu ir jei toks neteisėtumas atitinka bendrąjį deliktinei atsakomybei taikomą neteisėtumo kriterijų, 2) kai bankrotas pripažįstamas tyčiniu ir nustatoma, kad šie subjektai kalti dėl tyčinio bankroto (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-118-1075/2020, kt.). Ieškovė, pareiškdamą ieškinį bendrovei ir atsakovui, iš esmės pareiškė atsakovui tiesioginį ieškinį, taigi teismas turėjo spręsti dėl tiesioginio instituto taikymo. Byloje net nebuvo nustatyta (įrodinėjama), kad atsakovas atliko neteisėtus (nesąžiningus) veiksmus, nukreiptus būtent prieš ieškovę, nes vien fiduciarinių pareigų pažeidimas nereikšia, kad jie buvo nukreipti prieš ieškovę ir jai padarė žalos.

20.3. Teismai netinkamai aiškino ir taikė bendrąsias deliktinės civilinės atsakomybės instituto normas (CK 6.246–6.249 straipsniai). Bendrovės vadovui galima taikyti civilinę atsakomybę, jei yra nustatytos visos būtinos sąlygos. Byloje netinkamai nustatyti neteisėti bendrovės vadovo veiksmai, nes jie turėjo būti įrodinėjami ne CK 2.87 straipsnyje nustatytų fiduciarinių pareigų pažeidimu, o klaidinimu, apgaulingos informacijos teikimu bendrovei sudarant sutartį su konkrečiu kreditoriumi ir ar kitais į konkretų kreditorių nukreiptais nesąžiningais veiksmais. Taigi byloje neįrodyti neteisėti, nesąžiningi prie ieškovę nukreipti veiksmai; atitinkamai neįrodyta ir konkrečiai ieškovei padaryta individuali žala. Teismai apskritai netyrė ir nevertino priežastinio ryšio tarp neteisėtų veiksmų ir žalos. Be to, nors atsakovo kaltę prezumpcija yra nugnyčyta, Teismai turėjo nustatyti, kad tai didelė atsakovo kaip bendrovės vadovo kaltė, be to, turėjo būti nustatyta jos laipsnis ir pobūdis.

20.4. Teismai netinkamai aiškino ir taikė subsidiariosios atsakomybės instituto normas (CK 6.245 straipsnio 5 dalis), nesivadovavo teismų praktika, pagal kurią viena iš sąlygų įmonės vadovo subsidiariajai atsakomybei taikyti yra aplinkybė, kad įmonė pati negali patenkinti kreditoriaus reikalavimų ir (ar) atsisakė tokius reikalavimus tenkinti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. rugsėjo 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-235-421/2020). Teismai, nebūdami aktyvūs, išvadą apie tai, kad bendrovė negali tenkinti ieškovės reikalavimų, padarė remdamiesi formalia aplinkybe, jog teismų sprendimų priėmimo dieną yra išieškota tik nedidelė bendrovės skola. Teismai, spręsdami, ar sprendimą už akių priėmęs teismas padarė materialiosios ar proceso teisės pažeidimų ir pagrįstai pripažino atsakovą subsidiariai atsakingu, turėjo tai vertinti iš sprendimą už akių priėmimo teismo perspektyvos, o ne iš šią dieną paaikšėjusių naujų faktų ar aplinkybių, kurie galėtų būti reikšmingi tuo atveju, jei procesas byloje būtų atnaujintas.

20.5. Teismai iš esmės nukrypo nuo teismų praktikos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-30-969/2021), kurioje pateikta nemažai šiai nagrinėjamai bylai reikšmingų aplinkybių. Nurodomoje byloje buvo sprendžiamas analogiškas ginčas kaip ir šioje byloje (dėl teisės normų, reglamentuojančių bendrovės prievolę grąžinti Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšas po to, kai buvo nutraukta su bendrove sudaryta paramos sutartis, taip pat bendrovės vadovų atsakomybę ir jos apimtį dėl atsiradusios žalos, kai jiems bendrovės kreditorius pareiškia tiesioginį ieškinį atlyginti žalą).

21. Ieškovė atsiliepimu į kasacinį skundą prašo kasacinį skundą atmesti ir Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 27 d. nutartį palikti nepakeistą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:

21.1. CPK 288 straipsnio 4 dalyje nustatytos sprendimo už akių panaikinimo ir bylos atnaujinimo aplinkybės yra alternatyvios: 1) jei šalies pareiškime nurodyti įrodymai gali turėti įtakos priimto sprendimo už akių teisėtumui ir pagrįstumui; 2) jei byloje negalėjo būti priimtas sprendimas už akių. Nei įstatyme, nei teismų praktikoje nenustatyta galimybė panaikinti sprendimą už akių ir atnaujinti bylos nagrinėjimą iš esmės tuo atveju, jei teismui nėra pateikiami jokie įrodymai, galintys turėti įtakos priimto sprendimo už akių teisėtumui ir pagrįstumui. Atsakovas pateiktame prašyme dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo nenurodė ir į civilinę bylą kartu su prašymu nepateikė nė vieno naujo įrodymo, galinčio turėti įtakos priimto sprendimo už akių teisėtumui ir pagrįstumui. Naujiems įrodymams atsakovas prilygina savo paaikškinimus dėl CK 2.87 straipsnio 7 dalies, 6.263 straipsnio 1 dalies, 6.246–6.249 straipsnių taikymo, tačiau tokie paaikškinimai negali būti laikomi įrodymais. Taigi net ir nustačius, kad atsakovas neatvyko į teismo posėdį (nepateikė atsiliepimo ar parengiamojo procesinio dokumento) dėl svarbių priežasčių, apie kurias negalėjo laiku informuoti teismo, sprendimas už akių negali būti naikinamas vien dėl šios priežasties, nesant jokių įrodymų, leidžiančių pagrįstai abejojti šio sprendimo pagrįstumu. Teisingai išspręstos bylos proceso atnaujinimas dėl formalų priežasčių neatitiktų civilinio proceso ekonomiškumo principo reikalavimų, kuo greitesnės teisinės taikos atkūrimo tikslo.

21.2. Sprendimas už akių priimtas pagrįstai, tam buvo visos civilinio proceso nustatytos sąlygos tokio sprendimo priėmimui, jokios imperatyvios teisės aktų nuostatos nebuvo pažeistos. Teismai siuntė procesinius dokumentus tiek bendrovės, tiek atsakovo išviešintais ir žinomais deklaruotais adresais. Juridinio asmens nesirūpinimas savo duomenų atskleidimu iš esmės lemia tai, kad jis prisiima su tuo susijusią riziką būti neinformuotas apie teismo procesą ir neįgyvendinti savo teisės būti išklausytas. Bylą nagrinėję teismai, netenkindami pareiškimo dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo ir neatnaujinami bylos nagrinėjimo, visas šias aplinkybes įvertino tinkamai. Atkreiptas dėmesys į tai, kad atsakovas kasaciniame skunde vadovaujasi kasacinio teismo nutartimi byloje Nr. e3K-7-30-969/2021, tačiau 2018 m. bylos nagrinėjimo metu neegzistavo pareiškime dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo nurodytos aplinkybės (nebuvo tokio sprendimo), todėl nebuvo kliučių priimti tokį sprendimą. Naujai suformuota praktika nėra nauja faktinė aplinkybė, ji negali būti laikoma proceso atnaujinimo pagrindu. Teismų praktikos keitimas sukelia padarinių ateityje, t. y. naujai sukurtą precedentą teismai galės naudoti spręsdami naujas, o ne jau išspręstas bylas.

21.3. Pagal CPK 287 straipsnio 1 dalį šalis, dėl kurios priimtas sprendimas už akių, turi teisę per dvidešimt dienų nuo šio sprendimo priėmimo dienos paduoti sprendimą už akių priėmusiam teismui pareiškimą dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo. Šis terminas gali būti atnaujintas, jeigu teismas pripažįsta, kad jis praleistas dėl svarbių priežasčių. Prašymas atnaujinti praleistą pareiškimo padavimo terminą negali būti paduotas, jeigu praėjo daugiau kaip trys mėnesiai nuo sprendimo už akių priėmimo dienos.

21.4. Šiuo atveju teismas nagrinėjo pareiškimą dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo, paduotą praėjus ketveriems metams nuo sprendimo priėmimo, nors jau buvo pasibaigęs naikinamasis 3 mėnesių terminas, kuris suėjo 2018 m. gruodžio 7 d. (sprendimas priimtas 2018 m. rugsėjo 7 d.). Taigi, toks pareiškimas apskritai negalėjo būti priimtas, buvo šurkščiai pažeisti CPK nustatyti terminai, teisių santykių stabilumo principas, teismas netinkamai skaičiavo 3 mėnesių termino eigos pradžią, nes toks pareiškimas gali būti paduodamas per 20 dienų nuo sprendimo už akių priėmimo dienos, o ne per 20 dienų nuo sužinojimo apie sprendimą dienos. Pažymėtina, kad pasibaigusio naikinamojo termino atnaujinimas, kartu ir pripažinimas, jog atsakovas galėjo ir turėjo žinoti apie vykstantį teisminį procesą 2018 m., sukuria prieštarą, nenuoseklia teisinę situaciją (teisinis nihilizmas). Taigi šiuo atveju akivaizdu, kad praleistas naikinamasis terminas pareiškimui dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo paduoti.

21.5. VŠĮ Lietuvos verslo paramos agentūros pažeidimo tyrimo išvadoje nurodomos aplinkybės, patvirtinančios S. S. kaip vadovo atsakomybę dėl laiku negrąžintos skolos: neteikta ataskaita po projekto užbaigimo; pakartotinai pareikalavus pateikti informaciją, atsakovės UAB „Fishelson“ direktorius S. S. neatvyko pas trečiąjį asmenį paaiškinti su projekto vykdymu susijusių aplinkybių, nepateikė informacijos; nesudarė galimybių trečiajam asmeniui įsitikinti, kad projekto vykdytojas nekeitė veiklos pobūdžio ar įgyvendinimo sąlygų ir nenutraukė veiklos, kuriai skiriamos finansavimo lėšos; atlikus patikrą vietoje (projekto užbaigimo adresais: Konstitucijos pr. 23, Vilnius, ir Naujoji g. 8, Dieveniškės, Šalčininkų r.) nė vienu iš nurodytų adresų nebuvo rasta atsakovo, nevykdoma UAB „Fishelson“ veikla. Taigi atsakovui kyla atsakomybė už pareigos tinkamai ir laiku teikti informaciją tretiesiems asmenims nevykdymą. Projekto finansavimas pradėtas 2014 m. rugsėjo 19 d. sutartimi, baigtas 2015 m., todėl bendrovės veiklos tęstinumas privalėjo būti išlaikytas 2015–2018 m. laikotarpiu. Tačiau jokia reali veikla atsakovui įgyjus įmonę nebuvo vykdoma. Iš bendrovės priverstine tvarka išieškota 2019 m. 1322,77 Eur skolos ir pusė vykdymo išlaidų atlyginimo. Tai, kad atsakovas, įsigydamas akcijas, nežinojo šios informacijos, negali būti pagrindas atleisti vadovą nuo atsakomybės.

21.6. Atsakovas S. S. nagrinėjamu atveju atliko ES paramos sutarties ir teisės aktų pažeidimus dėl: (i) veiklos tęstinumo nesilaikymo; (ii) informacijos apie projekto įgyvendinimą nepateikimo; (iii) netinkamai panaudotų lėšų. Nagrinėjamu atveju priteistina žala sudaro pripažintų netinkamai panaudotų 45 613,17 Eur ES lėšų suma, nurodyta ūkio ministro įsakyme. Šiuo atveju konstatuotinas tiesioginis priežastinis ryšys tarp atsakovo neteisėtų veiksmų (veiklos tęstinumo reikalavimo nesilaikymo, informacijos nepateikimo ir kt.) ir dėl jų atsiradusios žalos (netinkamai panaudotų lėšų dalies bei jų grąžinimo). Taigi byloje nustatytos civilinės atsakomybės taikymo sąlygos (CK 6.245–6.249 straipsniai). Ieškovo nuomone, žala kaip bendrovės vadovo civilinės atsakomybės sąlyga atsirado tada, kai paaiškėjo, jog UAB „Fishelson“ objektyviai negali grąžinti lėšų. Pažymėta, kad VŠĮ Lietuvos verslo paramos agentūra pažeidimo tyrimo išvadą parengė jau S. S. vadovavimo laikotarpiu – 2017 m. rugpjūčio 21 d., Ūkio ministerijos 2017 m. lapkričio 3 d. įsakymas dėl 42 650,99 Eur lėšų grąžinimo taip pat priimtas vadovaujant atsakovui, tačiau jis neskundė priimto įsakymo, taigi, iš esmės pripažino skolos pagrįstumą. Ši aplinkybė netiesiogiai vertintina kaip prejudicinis faktas (CPK 182 straipsnio 1 dalies 2 punktas).

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl bylos nagrinėjimo kasacine tvarka ribų

22. Pagal civiliniame procese galiojantį dispozityvumo principą teismo nagrinėjimo dalyko nustatymas yra ginčo šalių, o ne teismo pareiga, teismas nagrinėja ginčą neperžengdamas ginčo šalių nustatytų ribų. Bendroji taisyklė, apibrėžianti kasacinės bylos nagrinėjimo ribas, įtvirtinta CPK 353 straipsnio 1 dalyje, yra ta, kad kasacinis teismas patikrina apskųstus procesinius sprendimus teisės taikymo aspektu, neperžengdamas kasacinio skundo ribų, ir yra saistomas bylą nagrinėjusių teismų nustatytų aplinkybių. Kasacinis teismas turi teisę peržengti kasacinio skundo ribas, kai to reikalauja viešasis interesas ir neperžengus skundo ribų būtų pažeistos asmens, visuomenės ar valstybės teisės ir teisėti interesai (CPK 353 straipsnio 2 dalis). Toks bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribų (ir kartu kasacinio proceso paskirties) apibrėžimas reiškia, kad kasacinis teismas sprendžia išimtinai teisės klausimus, be to, tik tokius, kurie tiesiogiai iškelti kasaciniame skunde (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-106-969/2023, 22 punktas).

23. Nagrinėjamu atveju atsakovas padavė kasacinį skundą dėl apeliacinės instancijos teismo nutarties, kuria palikta nepakeista pirmosios instancijos teismo nutartis netenkinti atsakovo pareiškimo dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo. CPK 285 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad sprendimas už akių gali būti priimtas tais atvejais, kai neatvyksta į parengiamąjį ar teismo posėdį viena iš šalių, kuriai tinkamai pranešta apie posėdžio laiką ir vietą, ir iš jos negautas prašymas nagrinėti bylą jai nedalyvaujant, o atvykusi šalis prašo priimti sprendimą už akių, taip pat kai šalis per nustatytą terminą nepateikia atsiliepimo į ieškinį, paruošiamojo dokumento ir kita šalis savo atsiliepime į ieškinį ar paruošiamajame dokumente prašo priimti sprendimą už akių. Atsakovas kasacinį skundą grindžia CPK 288 straipsnio 4 dalies 1 punkte nustatyta aplinkybe, kad jo pareiškime nurodyti įrodymai gali turėti (turi) įtakos sprendimo už akių teisėtumui ir pagrįstumui. Taigi nagrinėjamu atveju kasacinės bylos nagrinėjimo ribas apibrėžia būtent šis teisės taikymo ir aiškinimo klausimas. Kasaciniame skunde nekeliamas (ne)galėjimo priimti sprendimą už akių klausimas, todėl teisėjų kolegija nepasisako dėl šio pagrindo buvimo nutartyje. Teisėjų kolegija, kaip pažymi, kad prašymo atnaujinti praleistą terminą pareiškimui dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo paduoti klausimas, kvestionuojamas atsiliepime į kasacinį skundą, yra išspręstas prašymą priėmusio teismo procesiniu sprendimu ir į kasacinės bylos nagrinėjimo ribas nepatenka.

Dėl teismo sprendimo už akių (ne)pagrįstumo

24. Sprendimo už akių priėmimas yra viena iš priemonių proceso koncentruotumo principui įgyvendinti. Teismas, priimdamas sprendimą už akių, atlieka formalų vienos ginčo šalies pateiktų ir (ar) nurodytų įrodymų vertinimą, t. y. įsitikina, kad pasitvirtinus šių įrodymų turiniui būtų pagrindas priimti tokį sprendimą (CPK 285 straipsnio 2 dalis), todėl sprendimas už akių nėra klasikinė ir įprasta teisingumo įgyvendinimo forma (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-105-378/2021, 28 punktas).

25. Teismo sprendimo už akių instituto specifika ir tikslai lemia, kad šalis, dėl kurios priimtas toks sprendimas, negali jo skusti nei apeliacine, nei kasacine tvarka. Pagal CPK 287 straipsnio 1 dalį, šalis, dėl kurios priimtas sprendimas už akių, turi teisę per dvidešimt dienų nuo šio sprendimo priėmimo dienos paduoti sprendimą už akių priėmusiam teismui pareiškimą dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo. Pareiškime dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo, be kitų privalomų CPK 287 straipsnio 2 dalyje įtvirtintų reikalavimų, turi būti nurodytos aplinkybės, galinčios turėti įtakos sprendimo teisėtumui ir pagrįstumui, ir įrodymai, patvirtinantys šias aplinkybes, taip pat visi kiti šalies reikalavimai, argumentai ir įrodymai, susiję su byla (CPK 287 straipsnio 2 dalies 4 punktas). Kartu su pareiškimu turi būti pateikti visi šalies turimi įrodymai, susiję su byla, ir pareikšti prašymai teismui padėti išreikalauti turinčius bylai reikšmės įrodymus, kurių šalis pati negali gauti; teismas turi teisę atsakyti priimti pavėluotai pateiktus įrodymus, kurie galėjo būti pateikti anksčiau ir dėl kurių vėlesnio pateikimo bus vilkinamas bylos nagrinėjimas (CPK 287 straipsnio 3 dalis).

26. Vertinant CPK 285 straipsnio 5 dalyje nustatytą draudimą šaliai, dėl kurios priimtas sprendimas už akių, apskųsti šį sprendimą apeliacine ar

kasacine tvarka šiai šaliai suteiktų procesinių garantijų kontekste, pažymėtina, kad pasyvioji šalis tokiu atveju turi teisę pasinaudoti specialia teismo sprendimo už akių peržiūrėjimo procedūra, t. y. ji gali CPK 287 straipsnyje nustatyta tvarka paduoti pareiškimą dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo. Toks pasyviosios šalies procesinių teisių ribojimas yra pateisinamas tuo, kad pirmosios instancijos teismas sprendimą už akių priima atlikdamas formalų atvykusios (procesinį dokumentą pateikusios) šalies pateiktų ir nurodytų įrodymų vertinimą, visapusiškai netiria bylos aplinkybių ir neatlieka išsamaus surinktų įrodymų vertinimo. Pareiškimas dėl teismo sprendimo už akių peržiūrėjimo nėra skundas dėl šio teismo sprendimo, paduodamas aukštesnės instancijos teismui, kuriuo būtų siekiama ištaisyti pirmosios instancijos teismo padarytas teisės arba fakto klaidas. Tai galimybė pasyviajai šaliai, dėl kurios buvo priimtas sprendimas už akių, nurodyti šį sprendimą priėmusiam teismui aplinkybes, galinčias turėti įtakos šio sprendimo teisėtumui ir pagrįstumui, ir pateikti šias aplinkybes patvirtinančius įrodymus, kurių anksčiau ji nepateikė dėl savo pasyvumo, esant svarbioms priežastims, o tam tikrais atvejais – ir galimybė nurodyti proceso teisės normų pažeidimus, dėl kurių byloje negalėjo būti priimtas teismo sprendimas už akių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-241-701/2019, 24 punktas).

27. Kasacinio teismo išaiškinta, kad sprendimo už akių peržiūrėjimo procedūra yra ne atskiras ir savarankiškas teisinis ginčas, o sprendimo už akių ypatumų nulemtas šio sprendimo teisėtumo ir pagrįstumo kontrolės būdas, kai teisė spręsti dėl sprendimo už akių teisėtumo ir pagrįstumo suteikiama pačiam šį sprendimą priėmusiam teismui. Apeliacinės instancijos teismas, nagrinėdamas atskirąjį skundą dėl pirmosios instancijos teismo nutarties, kuria atsisakoma tenkinti pareiškimą dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo, iš esmės nesprenžia dėl byloje pareikštų materialųjų teisių reikalavimų, o tik patikrina, ar yra tenkinamos CPK 288 straipsnio 4 dalyje įtvirtintos sprendimo už akių peržiūrėjimo sąlygos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-21-826/2023, 19 punktas).
28. Nagrinėjamoje byloje atsakovas pateikė pareiškimą dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo. Teismai, išnagrinėję pareiškime nurodytus argumentus, padarė išvadą, kad atsakovas nepagrindė nė vienos iš CPK 288 straipsnio 4 dalyje nurodytų aplinkybių, dėl kurių 2018 m. rugsėjo 7 d. sprendimas už akių galėtų būti panaikintas ir atnaujintas bylos nagrinėjimas. Be kita ko, teismai nurodė, kad atsakovas pareiškime dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo nepateikė tokių argumentų ir (ar) įrodymų, kurie galėtų turėti įtakos priimamo sprendimo už akių teisėtumui ir pagrįstumui. Kasaciniu skundu atsakovas kelia CPK 288 straipsnio 4 dalies 1 punkto aiškinimo ir taikymo klausimą, teigdamas, kad jo pareiškime nurodyti argumentai kelia pagrįstą abejonių sprendimo už akių teisėtumu ir pagrįstumu.
29. Kasacinio teismo praktika dėl sprendimo už akių priėmimo ir jo peržiūrėjimo instituto aiškinimo ir taikymo nuosekli, joje buvo nagrinėti įvairūs šio instituto aiškinimo ir taikymo aspektai. Kasacinio teismo konstatuota, kad teismas privalo visapusiškai ištirti byloje pateiktus įrodymus, negali jų tirti paviršutiniškai, į juos neįsigilinęs bei jų neįvertinęs pagal įrodymų vertinimo taisykles. Sprendimo už akių priėmimo institutas nėra teisinė sankcija teismo posėdyje nedalyvaujančiai šaliai, o tik viena iš priemonių proceso koncentruotumo principui įgyvendinti. Ši priemonė turi būti suderinama su pagrindiniu civilinio proceso tikslu – teisingu bylos išnagrinėjimu (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 7 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-154/2010; 2012 m. rugsėjo 7 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-396/2012; ir kt.).
30. Argumentų, keliančių pagrįstą abejonių teismo sprendimo už akių teisėtumu ir pagrįstumu, nors ir grindžiamų jau pirmiau byloje pateiktais įrodymais, nurodymas pareiškime dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo yra pakankamas pagrindas teismui, nagrinėjančiam tokį pareiškimą, konstatuoti, kad pareiškime nurodyti įrodymai gali turėti įtakos priimto sprendimo už akių teisėtumui ir pagrįstumui (CPK 288 straipsnio 4 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-71-701/2017, 32 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika). Taigi sprendimo už akių neteisėtumas gali būti nustatytas ne tik tais atvejais, kada sprendimo už akių peržiūrėjimo prašanti šalis pateikia naujus įrodymus, bet ir tada, kai tokią išvadą galima daryti pagal byloje jau esančius (pateiktus) įrodymus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-123-421/2018, 42 punktas).
31. Bylos duomenimis, ieškovė byloje pareikštu ieškiniu prašė skolą priteisti solidariai iš atsakovų UAB „Fishelson“ ir S. S. kaip įmonės vadovo. Ieškovė nurodė, kad 2014 m. rugsėjo 19 d. finansavimo ir administravimo sutarties pagrindu atsakovei UAB „Fishelson“ buvo suteiktos lėšos projektui „UAB „Fishelson“ paslaugų eksporto pradžia“ įgyvendinti; Agentūra nustatė ES finansinės paramos, suteiktos atsakovei, naudojimo pažeidimus ir informavo Ūkio ministeriją, o ši 2017 m. rugsėjo 26 d. raštu pranešė atsakovei UAB „Fishelson“ apie sutarties nutraukimą ir 2017 m. lapkričio 3 d. įsakymu pareikalavo grąžinti 42 650,99 Eur ES fondų suteiktų lėšų, sumokėti Europos Komisijos nustatyto dydžio metines palūkanas bei finansų ministro nustatytus delspinigius už kiekvieną uždelstą dieną. Ūkio ministerija reikalavimo teises į UAB „Fishelson“ skolą perleido ieškovei. Kadangi atsakovė skolos nepadengė, tai ieškovė kreipėsi į teismą. Taigi ieškovė kaip kreditorė pareiškė ieškinį ir bendrovei, ir tiesiogiai jos vadovui, jo fiduciarinių pareigų pažeidimą, grįsdama CK 2.87 straipsnio 7 dalimi ir Akcinių bendrovių įstatymo 19 straipsnio 8 dalimi. Sprendimu už akių ieškinyms patenkintas iš dalies ir skola priteista iš atsakovės UAB „Fishelson“ bei subsidiariai iš atsakovo S. S., teismui konstatavus, kad atsakovas netinkamai vykdė vadovo pareigas.
32. Nagrinėjamo atveju atsakovas galimą teismo sprendimo už akių neteisėtumą grindžia keldamas klausimą dėl netinkamai aiškintų ir taikytų teisės normų, reglamentuojančių juridinio asmens valdymo organo nario atsakomybę už fiduciarinių pareigų pažeidimą, kadangi šios normos nustato valdymo organo nario atsakomybę tik pačiai bendrovei, bet ne jos kreditoriams. Kasaciniame skunde teigiama, kad byloje nebuvo įrodinėjama ir nebuvo nustatyta, jog atsakovas atliko neteisėtus (nesąžiningus) veiksmus, nukreiptus būtent prieš ieškovę, taip pat teismas netinkamai taikė ir aiškino subsidiariosios atsakomybės instituto normas, nenustatė vienos iš subsidiariosios atsakomybės sąlygų – įmonės negalėjimo patenkinti kreditoriaus reikalavimų.
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pripažįstama, kad kreditorius gali pareikšti tiesioginį ieškinį bendrovės vadovams ir dalyviams, bet tik tokiu atveju, jeigu šie subjektai padarė tiesioginę žalą konkrečiam kreditoriui (CK 6.263 straipsnio pagrindu) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-389/2014). Nurodyta teisės norma nustato bendrovės valdymo organų narių atsakomybę bendrovei, o ne jos kreditoriui už šiame straipsnyje nustatytų fiduciarinių pareigų bendrovei nevykdymą ar netinkamą vykdymą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-4-969/2015; 2015 m. rugsėjo 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-470-969/2015; kt.).
34. Kasacinio teismo praktikoje nuosekliai pripažįstama, kad kreditorius gali reikšti tiesioginį ieškinį bendrovės vadovams ir (ar) dalyviams dviem atvejais: 1) tuo atveju, kai šie subjektai padaro tiesioginę žalą kreditoriui (CK 6.263 straipsnio pagrindu), jų neteisėti veiksmai nukreipti į konkretaus kreditoriaus teisių pažeidimą, veiksmų neteisėtumas pasireiškia specifiskai, tik konkretaus kreditoriaus atžvilgiu, ir jei toks neteisėtumas atitinka bendrąjį deliktinei atsakomybei taikomą neteisėtumo kriterijų; 2) kai bankrotas pripažįstamas tyčiniu ir nustatoma, kad šie subjektai kalti dėl tyčinio bankroto (ĮBĮ 20 straipsnio 7 dalis) (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-211-469/2017, 28 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika; 2020 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr.

e3K-3-118-1075/2020, 30 punktas; 2020 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-69-1075/2020, 23 punktas).

35. Reiškiant tiesioginį kreditoriaus ieškinį juridinio asmens vadovui dėl individualiai kreditoriui padarytos žalos atlyginimo CK 6.263 straipsnio pagrindu turi būti įrodytos bendrosios civilinės atsakomybės sąlygos, kurios kreditoriaus pareikšto ieškinio atveju reiškia į konkretų kreditorių nukreiptų nesąžiningų veiksmų atlikimą (kreditoriaus klaidinimą, apgaulingos informacijos teikimą bendrovei sudarant sutartį su konkrečiu kreditoriumi ar kitais į konkretų kreditorių nukreiptais nesąžiningais veiksmais) ir būtent dėl tų veiksmų kreditoriui atsiradusių žalą, o ne bendro juridinio asmens nemokumo sukėlimą ar mokumo sumažėjimą, kuris vienodai paveikia tiek ieškinį pareikšusį kreditorių, tiek kitus juridinio asmens kreditorius (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-540-469/2018, 25 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).
36. Vadovas atsako ne dėl bet kokio jam priskirtų pareigų pažeidimo, tačiau padaryto tik dėl jo didelės kaltės, t. y. dėl tyčios siekiant pažeisti kreditorių interesus ar dėl didelio neatsargumo, pasireiškiančio aiškiu ir nepateisinamu aplaidumu vykdant savo pareigas. Paprastas vadovo neatsargumas, susijęs su įmonės ūkinės komercinės veiklos rizika, neturėtų būti pagrindas atsirasti įmonės vadovo civilinei atsakomybei pagal CK 6.263 straipsnį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-19/2012; 2014 m. gegužės 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-283/2014; 2020 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-232-701/2020, 38 punktas).
37. Kasacinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija, plėtodama kasacinio teismo praktiką, pažymėjo, kad bendrovės (juridinio asmens) vadovo civilinė atsakomybė bendrovės kreditoriams, grindžiama bendraisiais deliktinės atsakomybės pagrindais (CK 6.263 straipsnio 1 dalimi), yra išintis iš bendrųjų kreditoriaus teisių gynimo taisyklių, todėl ji negali būti aiškinama plačiai. Tokia atsakomybė gali kilti tik nustačius, kad: 1) bendrovės vadovas atliko neteisėtus veiksmus, nukreiptus į konkretaus kreditoriaus teisių pažeidimą (kreditoriaus klaidinimą, apgaulingos informacijos teikimą bendrovei sudarant sutartį su konkrečiu kreditoriumi ar kitus į konkretų kreditorių nukreiptus nesąžiningus veiksmus); 2) būtent dėl tų veiksmų kreditoriui atsirado žala (tokia žala nelaikomas bendro bendrovės nemokumo sukėlimas ar mokumo sumažėjimas, kuris vienodai paveikia tiek konkretų kreditorių, tiek kitus bendrovės kreditorius); 3) bendrovė pati negali patenkinti kreditoriaus reikalavimų. Šiuo požiūriu pažymėtina, kad vien CK 6.245 straipsnio 5 dalyje nurodytos aplinkybės, jog bendrovė atsisako atlyginti kreditoriui nuostolius arba kreditorius per protingą terminą iš bendrovės negavo atsakymo į pareikštą reikalavimą, savaime nesudaro pagrindo konstatuoti bendrovės negalėjimą patenkinti kreditoriaus reikalavimų. Nors bendrovės negalėjimas patenkinti kreditoriaus reikalavimų, kaip būtina jos vadovo civilinės atsakomybės sąlyga, nėra apribotas išimtinai formalių bendrovės nemokumo procedūrų pradžios ar konkrečios stadijos, jis turi būti objektyvus ir akivaizdus, patvirtintas įrodymais, pagrindžiančiais bendrovės turtinę padėtį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-30/969/2021, 53 punktas).
38. Nagrinėjamoje byloje priimto sprendimo už akių neteisėtumas kasaciniame skunde, be kita ko, grindžiamas ir šios nutarties 37 punkte nurodyta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartimi. Pažymėtina, kad kasaciniame skunde nurodoma nutartis Nr. e3K-7-30/969/2021 priimta vėliau, negu buvo priimtas prašomas peržiūrėti teismo sprendimas už akių, tačiau šia nutartimi kasacinio teismo praktika nebuvo keičiama iš esmės, o tik išplėta ir patikslinta. Remdamasi pirmiau nurodyta teismų praktika, teisėjų kolegija nusprendžia, kad nagrinėjamo atveju projekto vykdytojo – juridinio asmens – prievolė grąžinti neteisėtai išmokėtas ir (arba) panaudotas lėšas administruojančiajai institucijai galėjo atsirasti vadovaujantis administruojančiosios institucijos priimtu administraciniu aktu – sprendimu dėl finansavimo ir administravimo sutarties nutraukimo ir lėšų susigrąžinimo. Tačiau pagal tokį sprendimą savaime neatsiranda projekto vykdytojo – juridinio asmens valdymo organų narių – prievolė grąžinti neteisėtai išmokėtas ir (arba) panaudotas lėšas, kurios iš juridinio asmens nebuvo išieškotos sprendimo pagrindu.
39. Nagrinėjamoje byloje atsakovas, pateikdamas pareiškimą dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo, nepateikė naujų įrodymų, tačiau byloje esančių įrodymų pagrindu nurodė argumentus, kurie, atsakovo manymu, kelia pagrįstą abejonių sprendimo už akių teisėtumui ir pagrįstumui. Apeliacinės instancijos teismas, padarydamas išvadą, kad nustatytos visos sąlygos atsakovui kaip UAB „Fishelson“ vadovui taikyti atsakomybę, iš esmės rėmėsi tik sprendime už akių nurodytomis aplinkybėmis dėl vadovo fiduciarinių pareigų pažeidimo. Apeliacinės instancijos teismas, nusprenddamas, kad nėra aplinkybių, dėl kurių reikėtų panaikinti priimtą sprendimą už akių ir bylos nagrinėjimą atnaujinti, konstatavo, kad pirmosios instancijos teismo 2018 m. rugsėjo 7 d. sprendime už akių teisingai nurodyta, jog atsakovas S. S. turėjo atidžiai ir atsakingai įvertinti savo vadovaujamos bendrovės sutartimi prisiimtus įsipareigojimus, vadovaudamas bendrovei, privalėjo dėti visas pastangas, kad sutartiniai įsipareigojimai būtų vykdomi tinkamai ir laiku; sutartinių įsipareigojimų įvykdymo neužtikrinimas reiškia, kad atsakovas, kaip bendrovės vadovas, akivaizdžiai netinkamai vykdė vadovo pareigas, pažeidė bendrovės kreditorės interesus, ir tai lėmė žalos ieškovei atsiradimą; būtent atsakovui kilo pareiga užtikrinti tinkamą UAB „Fishelson“ veiklos ir prievolių vykdymą, o jei tam buvo būtina išsiaiškinti ar išsireikalausiti tam tikrus dokumentus iš buvusių vadovų, – imtis atitinkamų veiksmų bendrovės interesams užtikrinti. Tačiau šios nutarties 30 punkte nurodyta kasacinio teismo praktika leidžia daryti išvadą, kad teismai, spręsdami dėl atsakovo pareiškimą panaikinti sprendimą už akių ir atnaujinti bylos nagrinėjimą, pagal byloje esančius įrodymus turėjo įvertinti atsakovo nurodytus argumentus dėl juridinio asmens vadovo konkrečiam kreditoriui padarytos žalos ir tuomet spręsti dėl tokios žalos atlyginimo.
40. Pažymėtina ir tai, kad bendrovės vadovo civilinė atsakomybė atsiranda tik tada, kai bendrovė pati negali patenkinti kreditorių reikalavimų, t. y. bendrovės vadovo atsakomybė yra subsidiaraus pobūdžio (CK 6.245 straipsnio 5 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-19/2012; 2015 m. rugsėjo 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-470-969/2015; 2017 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-12-219/2017, 33 punktas, ir kt.). Taigi bet kuriuo atveju juridinio asmens valdymo organų narių civilinė atsakomybė yra subsidiari, t. y. ji juridinio asmens vadovui taikytina tik nustačius, kad juridinis asmuo negali patenkinti administruojančiosios institucijos reikalavimo grąžinti suteiktą paramą.
41. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad įsiteisėjus 2018 m. rugsėjo 7 d. sprendimui už akių 2018 m. spalio 8 d. ieškovei išduotas vykdomasis raštas, tačiau per daugiau nei ketverius metus visos priteistos sumos išieškoti iš atsakovės UAB „Fishelson“ nepavyko, antstolis nėra grąžinęs teismui įvykdyto vykdomojo rašto. Šių aplinkybių pagrindu teismas nusprendė, kad UAB „Fishelson“ negali patenkinti ieškovės reikalavimo. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad šios apeliacinės instancijos teismo padarytos išvados dėl įmonės negalėjimo pačiai įvykdyti sprendimo už akių nėra pagrindžiamos konkrečiomis faktinėmis bylos aplinkybėmis ir įrodymais. Bendrovės negalėjimas atlyginti žalos turi būti objektyvus ir akivaizdus, t. y. patvirtintas įrodymais, pagrindžiančiais bendrovės turtinę padėtį, ar yra ir kiek žalos atlyginimo yra išieškota. Šiuo atveju formaliai pasiremta aplinkybe, kad išieškota tik nedidelė dalis skolos. Pažymėtina, kad ir teismų

nurodyta aplinkybė, jog antstolis nėra gražinęs įvykdyto vykdomojo rašto, leistų daryti tik išvadą, kad išieškojimas iš įmonės nėra baigas, taigi byloje tinkamai nenustatyta, ar išieškojimas tebevyksta, ar nebus galimybės visos sumos išieškoti iš įmonės.

42. Kasacinio teismo praktikoje pažymima, kad materialiosios teisės normos taikomos pagal jų hipotezėje nurodytas taikymo sąlygas ir teismo byloje nustatytas faktines aplinkybes. Materialiosios teisės normų taikymas nesant nustatytų jų taikymui reikšmingų bylos aplinkybių vertintinas kaip netinkamas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-241-701/2019, 42 punktą). Kaip nurodyta šios nutarties 36–37 punktuose, tam, kad būtų galima įmonės vadovui taikyti subsidiariąją atsakomybę už juridinio asmens prievoles, turi būti nustatytos atitinkamos sąlygos. Šioje byloje faktinėms bylos aplinkybėms nesant tinkamai nustatytoms, nėra pagrindo pripažinti, kad skundžiama apeliacinės instancijos teismo nutartis yra priimta tinkamai pritaikius materialiosios teisės normas.
43. Pirmiau nurodyti argumentai leidžia teisėjų kolegijai prieiti prie išvados, kad pareiškimė dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo atsakovo išdėstyti argumentai, dalis kurių grindžiami bylos duomenimis (byloje esančiais įrodymais), pagrįstai leidžia abejoti teismo sprendimo už akių teisėtumu ir pagrįstumu, nes, šioms duomenims pasitvirtinus, nebūtų pagrindo priimti tokį sprendimą už akių, koks priimtas nagrinėjamoje byloje.
44. Konstatavusi, kad atsakovo pareiškimė dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo nurodytos aplinkybės gali turėti įtakos teismo sprendimo už akių teisėtumui ir pagrįstumui, teisėjų kolegija pripažįsta pagrįstu kasacinio skundo argumentą, kad teismai netinkamai taikė CPK 288 straipsnio 4 dalį, nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotos praktikos, pagal kurią teismas, nagrinėdamas pareiškimą dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo, turi įvertinti aplinkybes, be kita ko, susijusias su sprendimo už akių pagrįstumu, t. y. spręsti, ar pareiškimė nurodyti įrodymai gali turėti įtakos priimto sprendimo už akių teisėtumui ir pagrįstumui (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 18 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-448/2012).
45. Teisėjų kolegija, remdamasi išdėstytais argumentais, konstatuoja, kad šiuo atveju nustatytas pagrindas naikinti apskųstus teismų procesinius sprendimus ir, panaikinus sprendimą už akių bei atnaujinus bylos nagrinėjimą iš esmės, perduoti bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui (CPK 288 straipsnio 4 dalis, 346 straipsnio 2 dalies 2 punktas, 359 straipsnio 3 dalis).

Dėl bylinėjimosi išlaidų

46. Kasaciniam teismui nusprendus perduoti bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, šalių bylinėjimosi išlaidų atlyginimo ir valstybės turėtų išlaidų paskirstymo klausimas paliktinas spręsti šiam teismui (CPK 93, 96 straipsniai).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 288 straipsnio 4 dalimi, 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 360, 362 straipsniais,

n u t a r i a :

Vilniaus apygardos teismo 2023 m. sausio 3 d. nutartį ir Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 27 d. nutartį panaikinti.

Vilniaus apygardos teismo 2018 m. rugsėjo 7 d. sprendimą už akių panaikinti, atnaujinti bylos nagrinėjimą iš esmės ir perduoti Vilniaus apygardos teismui bylą nagrinėti iš naujo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Gražina Davidonienė

Donatas Šernas

Algirdas Taminskas